

"תערוכות בתל-אביב" / הארץ / 3.8.62 / תע' יחיד / 'רטרוספקטיבה' / מוזיאון תל-אביב

תערוכתה של הפסלת בתיא ליסנסיקי היא תערוכה רטרוספקטיבית וכוללת פסלים, רישומים ותצלומי יצירות שנעשו מאז 1923. סגנונה של בתיא ליסנסיקי הוא ריאליסטי ונע מאקדמיות ועד אימפרסיוניזם ואקספרסיוניזם מתון. תערוכתה הנוכחית מוכיחה, שכל זרמי האמנות החדשניים והסוערים שנולדו בעולם מתחילת המאה, לא השאירו בפסלת כל רישום ולא ניכר בפסליה כל יחס אליהם לא לחיוב ולא לשלילה. גם ביצירותיה התנועתיות והאקספרסיוניסטיות ביותר כ"פליטים", "רצון לשחרור" ו"רקוד עם הרוח", אין הפסלת חורגת מסוג האקספרסיוניזם של קטה קולביץ.

טבעי הדבר שפסלי הדיוקנים מעידים על דקדוק רב יותר בפרטי הביצוע ודמיונו לנושא הריאליסטי עד כדי המנעות מכל אינטרפרטציה אישית למפוסל. אדם שינסה "לקרוא" מדיוקן כ"אבי הפסלת" או "שרה ליסנסיקי", את ייחודם האישי של האנשים שדיוקנם נמסר בפסל, יעמוד לפני חידה סתומה. היחס הרגשי של הפסלת נמסר ובוולט יותר בפסלים הרעיוניים כ"התעוררות", "פליט" ואנדרטאות הנופלים השונות. בפסלים אלה מובע התוך ההרואי או הדרמטי ע"י הגיסטה של עימוד הדמות המסוכם תמיד בשם הפסל. לעיתים נוטה לגיסטה זו גם המבנה הקומפוזיציוני. אבל אין שניים אלה שווי ערך בעיני הפסלת לדיוקן ויחס הפרופורציות הריאליסטיות של הדמויות המפוסלות.

בעבודותיה השונות של בתיא ליסנסיקי מובע התוכן בגישה ספרותית טיפוסית, ולכן מפתיע שאפשר לחוש - גם בפסלים בעלי הרעיונות הדרמטיים ביותר - מעין הד של הומור ורוח טובה שמתוכם נחצבו היצירות, והמשרים יחס אוהד בלתי אמצעי גם מצד הצופה.

אהרון כהנא

"תערוכות תל-אביב" / הארץ / 14.8.62 / תע' יחיד / מוזיאון תל-אביב

אחת התופעות המאפיינות את הציור (הפיסול) במאה העשרים, היא נטייה גוברת והולכת של כל אמן בעל ייחוד ליצור מתוך נוסחת ציור אחידה ואישית, אותה הוא מפתח בעקביות ואליה הוא מגיע, בדרך כלל, לאחר חיפושים רבים ועיכול השפעות שונות. התוצאה, במקרים רבים, היא סדרות ציורים ארוכות בהם דומים המוצרים זה לזה בצורה מפתיעה, עד שלעתים קיימת ההרגשה בלב הצופה שאם ראה אחד מציורי צייר, ראה את כולם. אדם שאינו מצוי במיוחד בסבך הבעיות האמנותיות של דורנו, יכול להגיע למסקנה (המוטעית), שייחודו של צייר הוא בהמצאת "פנטז", שבו לא השתמשו אחרים. הסיבה לשימוש בנוסחת ציור אישית, היא שונה לחלוטין מהדעה המקובלת. למעשה עומדת לפני האמן האמיתי בעיה בעלת

חשיבות ראשונית, המחייבת אותו לבחור ולהעדיף פתרון צורני וציורי אחד, כמתאים יותר מכל הפתרונות האחרים, לייצוג החוויה שהוא מתכוון להגיש. כלומר: האמנים בוחרים בדרך אחת ומאפיינים ע"י כך את האפשרויות ובמספרן הרב, שאינו מאפשר לרדת לעמקן האמיתי, אלא אם כן בוחרים במערכת אחת העדיפה, בגלל אפשרויותיה הפוטנציאליות להבעת החוויה של הבורח. ברגע שהגיע אמן לבחירה טבעית של מערכת אפשרויות אחת, יש בידו להתרכז בדרך זו עד שימצא את אפשרויותיה מכל וכל. זהו למעשה מעין תהליך של ספציאליזציה "לדעת הכול על מעט מאוד", בניגוד לדרך האחרת המיוצגת ע"י "לדעת מעט מאוד על הכול".

הצייר הוותיק אהרון כהנא אינו מוכן לוותר על האפשרויות האחרות. מעצם טבעו, אינו מסוגל להצטמצם בפיתוח סגנון ציורי אחד ולוותר תוך כדי כך על האחרים. כל התרכויות בנוסחת ציור אחת מעוררת בו את החשש לאחידות רבה מדי. לטטנדרטיות... ולשעמום. תערוכת הגואשים הנוכחית אינה באמת אקלקטית. היא אינה מלוקטת, אלא פשוט חיפושים במסגרות שונות בעת ובעונה אחת. אפשר להבחין במספר כיווני חיפוש, שהיה אולי קל יותר להבדיל ביניהם אילו היו הגואשים תלויים לפי סדר נושאי-פורמאלי ולא אסתטי, כפי שהם מוצגים עכשיו. הסדרה הבולטת - והמפותחת ביותר - היא הנובעת מציורי "המעוננים", אותם הציג אהרון כהנא לפני מחצית השנה בגלריה "רנה" בירושלים. בסדרה זו, מופיע גם לעיתים השימוש בחומר שאפיין את סדרת ציורי השמן על נושא זה. האופייניים ביותר לסדרה זו הם הציורים "מעונה באפור" ו"מעונה". בקרבה צורנית לסדרה זו, אך באווירה קלילה יותר, הקרובה יותר למאטיס, מופיעים הגואשים "גן חיות קטן" ו"חיבוק". בסדרה זו, כבקודמתה, הקומפוזיציה היא מרכזית וצירה אנכי. סדרה אחת היא סדרת וריאציות, הקרובות לציורי הקרמיקה ולציוריו של כהנא לפני כ-10 שנים. ציורים אלה "לוחם בחום", "הכלה", ו"האדיב", הן בעיקר וריאציות צבעוניות על נושא צורני אחד.

החידוש העיקרי בתערוכה הם הגואשים החופשיים, שבחלק מהם ניכרים היטב סימני חזרה לפיגורטיביות. ציורים אלה, כ"בבטחה" ו"גורל", לא תמיד מאורגנים במידה המניחה את הדעת מבחינה צורנית, אולם יש בהם חופש רב וספונטניות במידה רבה יותר מן הקיימת בשאר המוצגים.

אריה אזן

"תערוכות תל-אביב" / הארץ / 14.8.62 / תע' יחיד / גלריה 220 / תל-אביב

לזרם המופשט הליירי נתווספה עתה תוספת חשובה עם תערוכתו הראשונה של הצייר הצעיר אזן, איש קיבוץ צובה. מקרה נדיר ביותר הוא לפגוש בתערוכת יחיד ראשונה של צייר צעיר ביטחון טכני, יכולת מבנה, בשלות ותודעה ציורית רגישה גם יחד. את כל אלה אפשר למצוא בבירור בתערוכתו של אזן. בציוריו של אזן יש שילוב מאוזן של יכולת בנייה